2. *Бэндлер, Р.* Структура магии. Главная книга по НЛП в мире. Т.I и II [Текст] / Р. Бэндлер. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. – 375 с.
3. *Андреас С.* НЛП. Технология успеха [Текст] / С. Андреас, Ч. Фолкнер. – М. : Эксмо, 2010. – 400 с.

Віолетта Лавренюк
Одеський національний політехнічний університет,
Одеса, Україна

РОЗВИТОК ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

В статье раскрываются важные аспекты развития профессиональной речи на занятиях украинского языка профессиональной направленности.

Ключевые слова: *развитие речи, служебные части речи, официально-деловая лексика, типичные речевые обороты.*

У статті розкриваються важливі аспекти розвитку фахового мовлення на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Ключові слова: *розвиток мовлення, службові частини мови, офіційно-ділова лексика, типові мовні звороти.*

In the article the important aspects of development of the professional broadcasting open up for employments on the lessons of Ukrainian languid by professional aspiration.

Key words: *development of broadcasting, official parts of speech, officially-business vocabulary, tupical tums of phrase.*

Дисципліна “Українська мова за професійним спрямуванням” має на меті навчити студентів-нефілологів усіх спеціальностей мови ділових паперів, спеціальних текстів, багатства ділової лексики та фразеології. Тому об’єктом проблемного навчання виявляються правильний вибір слова, переклад з російської мови українською, що застерігає від помилок у неправильному вживанні усталених форм, сполук, прийменників, що разом є засобом боротьби за чистоту і правильність мови.

Важливою ділянкою на шляху подолання труднощів, пов’язаних із перекладом текстів, є вибір прийменника. Сфера вживання прийменників у діловій мові необмежена, тому варто врахувати деякі

застереження. Виражаючи смислові відношення між словами не самостійно, а спільно з відмінковими закінченнями іменника або займенника, він утворює прийменниково-відмінкову конструкцію (напр., *занепокоєні з приводу поведінки – занепокоєні поведінкою*). Існує розгалужена система синонімів із зазначенням різних відношень:

- **просторових**: *зі* станції, *із* будинку,*з* курсу, *посеред* кімнати, *край* стола, *поперед* нас, *поза* увагою, *попід* парканом, *з-під* шафи, *понад* річкою, *через* проблеми, *уздовж* траси, *крізь* отвір, *навпроти* журі, *проміж* цеглинами та ін.
- **часових**: *під час* навчання, *напередодні* тесту, *наприкінці* сесії, *протягом* кварталу, *об* обідній порі, *близько* години, *(у)впродовж* дня, *після* практики та ін.;
- **причинових**: *через* хворобу, *за* обставин, *у зв'язку з* відпусткою, *(у)внаслідок* стихії, *у силу* обставин та ін.;
- **мети:** *задля* успіху, *щодо* покращення, *для* звіту, *заради* спільної мети, *на випадок* та ін.;
- **допустовості**: *завдяки* тренуванням, *попри* труднощі, *відповідно до* умов, *при* нагоді, *окрім* навчання, *у разі* потреби, *незважаючи на* зауваження та ін.

Значна кількість помилок у студентських роботах (і не лише) трапляється при побудові словосполучень з прийменниками у перекладі з російськомовних ділових паперів. Найбільше помилок припадає на прийменник **по** та **в**. В українській мові прийменник **ПО** має вживатись залежно від контексту як **НА, ЗА, З, ІЗ, ДО, ЧЕРЕЗ, ЩОДО, У, ПО, ПІСЛЯ** або взагалі як безприйменникова конструкція (рос. оценить по достоинству – укр. оцінити *належно;* по ошибке – *помилково).* Наприклад:

1. Рос. **по –** укр. **за, з/із**: по договоренности – *за домовленістю*, по необходимости – *за необхідності,* по поручению – *за дорученням,* по указанию – *за вказівкою,* по вине – *з вини,* по инициативе – *з ініціативи,* полномочия по найму – *повноваження із найму.*

Рос. **по –** укр**. з:** *учитель з фізики, іспит з математики, відділ з питань збуту* і т. ін.;

2. Рос**. по –** укр. **через:** по недоразумению – *через непорозуміння,* по болезни – *через хворобу*;

3. Рос. **по** – укр. **щодо**: мероприятия по усилению – *заходи щодо посилення*, конкретное предложение по... – *конкретна пропозиція щодо...*;

4. Рос **по** – укр. **після:** по окончании действия контракта – *після закінчення дії контракту,* по возвращении – *після повернення,* по предъявлению документа – *після подачі документа;*

5. Рос **по** – укр. **на:** по усмотрению – *на розсуд*, по требованию – *на вимогу,* по просьбе – *на прохання*, по предложению директора – *на пропозицію директора*;

6. Рос**. по** – укр. **до**:пришлось по вкусу – *припало до смаку;*

7. Рос. **по** – укр. **у**: ответчик по делу – *відповідач у справі;*

8. Рос**. по** – укр. **по** (дуже рідко!): по очереди – *по черзі,* ставка по кредитам – *ставка по кредитах,* принадлежит по праву – *належить по праву:* по ходу дела – *по ходу справи.*

Російські словосполучення з прийменником **В** українською мовою передаються за допомогою прийменників **НА, ДО, З/ЗА, ПРИ, У/В, ЯК, О/ОБ,** або ж безприйменниковими конструкціями. Наприклад:

в случае – **на** випадок, в защиту **– на** захист, восстановить в должности – *поновити на посаді;*

ввести в состав – *ввести до складу,* вовлекать в работу – *залучати до роботи,* взнос в бюджет – *внесок до бюджету,* внесение изменений в... – *внесення змін до...;*

в соответствии с... – *згідно з...;*

в случае необходимости – *за необхідності;*

в случае досрочного выбытия – *при достроковому вибутті;*

в составе – *у складі,* в случае необходимости – *у разі необхідності;*

в порядке исключения – *як виняток;*

в половине второго – *о пів на другу,* в восемь часов – *о восьмій годині,* в одиннадцать часов – *об одинадцятій годині;*

в дальнейшем – *надалі;*

в зависимости от – *залежно від;*

в прошлом году – *торік, минулого року,* в шутку – *жартома,* в течение месяца – *протягом місяця* і т. ін.

Синтаксичні норми пояснюються національною специфікою мови, вміле використання прийменників у діловій мові сприяє піднесенню рівня мовної культури.

Значна частина помилок студентів-нефілологів при перекладі текстів з російської мови пов’язана із пошуком відповідників дієприкметників в українській мові, наприклад: рос. м. *используемый*

(инструмент), пересекающиеся (балки), выполняемая (работа), скомбинированные (участки), находящийся (в отдалении). Дієприкметники мають категорію виду, стану (активний і пасивний), часу, роду, відмінка. Проте в українській мові рідковживаними є дієприкметники теперішнього часу пасивного стану (із суфіксами **-уч- (-юч-)** і **-ч- (-яч-)** і взагалі відсутні теперішнього часу пасивного стану (рос. на –**емый)**. У перекладі з російської українським відповідником є так званий ***описовий зворот.*** Усе сказане можна відобразити в такій таблиці:

Теп. час	рос. м. укр. м.	**Активний стан** -ущ/ющ(ий), -ащ/ящ (ий) (знающий, пересекающийся) -ч (ий) **зрідка!** (*правлячий)* ***переважно описовий зворот*** (*той, який/ що перетинається, той, який/що править)*	**Пасивний стан** -емый **(**используемый, размещаемый) ***лише описовий зворот*** (*який використовується, який розміщується)*
Минулий час	рос. м. укр. м.	-вш/ш (ий): получивший, предположивший *-л(ий): почорнілий, скам'янілий;* ***а також описовий зворот*** *(той, який/що отримав)*	-нн (ый); -т (ый); скомбинированный, полученный, взятый *- н(ий): скомбінований* *- т(ий): взятий механізований*

Як відомо, специфічною рисою офіційно-ділового стилю є наявність у мові ***типових мовних зворотів***, якими послуговується ділова мова. У російській та українській мовах вони мають свою специфіку і тому потребують окремого вивчення. Виняткова роль цих зворотів – у прискоренні сприйняття і розуміння текстів. Наведемо найбільш вживані:

- действующее законодательство – *чинне законодавство*
- гражданское закодательство – *цивільне законодавство*
- брать обязательства – *брати зобов'язання*

- дисциплинарное взыскание – *дисциплінарне стягнення*
- в соответствии с... – *згідно з...*
- возместить ущерб – *відшкодувати збитки*
- нанести ущерб (принести вред) – *завдати шкоди (збитків)*
- понести убытки – *зазнати збитків*
- в силу изложенного – *зважаючи на викладене*
- частная собственность – *приватна власність*
- получить наследство – *одержати спадщину,одержати у спадок*
- безналичный расчет – *безготівковий розрахунок*
- взыскать штраф – *стягнути штраф*
- иск с требованием – *позов з вимогою*
- является неотъемлемой частью – *є невід'ємною частиною*

Проте, на превеликий жаль, часто доводиться чути з вуст студентів, (випускників гімназій, ліцеїв!) прикрі помилки, які порушують норми української мови:

- працювати круглодобово – *працювати цілодобово*
- до уваги приймається та обставина – *до уваги береться та обставина*
- підготувати доклад – *підготувати доповідь*
- поділені за слідуючими ознаками – *поділені за такими ознаками*
- любе питання - *будь-яке питання*
- прикладом служе – *прикладом слугує*
- співставлення фактів – *порівняння фактів*
- дальновидний політик – *далекоглядний політик*
- підприємська діяльність – *підприємницька діяльність*
- національна приналежність – *національна належність*
- больничний лист – *листок про непрацездатність, лікарняний*

Часто-густо "забувають" наші студенти й про те, що автономність української і російської мов виявляється й у вживанні сполучників, що за наявності багато чого спільного різняться між собою. Сполучник сурядності ***і*** може чергуватися з ***й,*** їх синонімом може бути сполучник ***та***. У російській мові таких особливостей щодо ***и*** немає.

Візьмемо українські сполучники із значенням причиновості: *бо, тому що, через те що, оскільки, у зв'язку з тим, що... (останній характерний для офіційно-ділової сфери).* У російській відповідниками їм будуть: *ибо, потому что, так как, поскольку, оттого что.*

У зв'язку з цим в українській мові часто вживають небажану кальку **"так як ",** що є ненормативним: "Змагання не відбулися, так як прийшло мало людей" (необхідно: **тому що, бо, оскільки**).

Уживання *так як* можливе у таких випадках: "Говорив так, як ніколи досі;" "Вимовляв так, як закріплено нормами вимови." Треба пам'ятати про недоречність буквального перекладу, а також і про те, що українська мова так само, як і російська, має свою неповторну лексику й фразеологію, свої багатющі виражальні засоби. Навчати цього слід глибоко й ґрунтовно протягом усього навчання в школі, а в університеті – розвивати і вдосконалювати набуті знання.

Список використаних джерел

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.-232с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. К.: Академія, 2004. – 342 с.
3. Василенко О. П. Застосування засобів інтерактивних технологій навчання під час викладання української мови за професійним спрямуванням майбутнім фахівцям інженерно-технічних спеціальностей // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагог. науки: реалії та перспективи. – К., 2011. – Вип. 29. – С. 102–105.
4. Василенко О. П. Особливості розвитку критичного мислення у студентів інженерно-технічних спеціальностей при вивченні української мови за професійним спрямуванням // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б.Хмельницького; [гол. ред. Потапчик Є.М.]. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2011. – № 61. Серія педагогічні та психологічні науки. – С. 51–53.
5. Лавренюк В.В. Лексична, граматична, стилістична норми в мові ділових паперів: Тренінг-курс (Для студентів денної і заочної форм навчання всіх спеціальностей. – Одеса: ОНПУ, 2010. – 26 с.
6. Лавренюк В.В. Морфологічна норма у професійному стилі мовлення (Методичні рекомендації для студентів усіх спеціальностей з дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням"). – Одеса: ОНПУ, 2010. – 14 с.
7. Лавренюк В.В. Культура мовлення та ораторське мистецтво (Методичні рекомендації для практичних занять та самостійної

роботи студентів гуманітарного факультету ОНПУ.- Одеса: ОНПУ, 2010. – 32 с.
8. Лавренюк В.В. Культура мовлення та ораторське мистецтво (Методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи студентів гуманітарного факультету ОНПУ.- Одеса: ОНПУ, 2010. – 32 с.
9. Пономарів О. Стилістика сучасної української мови. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2012. - 246 с.
10. Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2011. – 400 с.
11. Якубовська М. Г. Інформаційне середовище ВНЗ як засіб формування цінностей студентів // Інформаційна освіта та комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 13-15 вересня 2012 року) / [під заг. ред. В.Г.Спрінсяна]. – Одеса : Симэкс-Принт, 2012. – С. 201-213.

Віолетта Лавренюк, Вікторія Вакарчук,
Одеський національний політехнічний університет,
Одеса, Україна

ОРАТОР І АУДИТОРІЯ: КОНТАКТ, ВПЛИВ, ВЗАЄМОДІЯ

В статье раскрыты важные аспекты публичного выступления.
Ключевые слова: оратор, аудитория, публичное выступление, мастерство, психологический контакт.

У статті розкрито важливі аспекти публічного виступу.
Ключові слова: оратор, аудиторія, публічний виступ, майстерність, психологічний контакт.

The important aspects of live performance are exposed inthe article.
Key words: speaker, audience, live performance, mastery, psychological contact.

Ораторське мистецтво – це живий багатогранний процес, зумовлений духом часу. Виражаючи основні тенденції соціальної дійсності, воно водночас пропагує дух науки і техніки, здобутку всіх видів мистецтва.